

**ДЕКЛАРАЦІЯ ТВАРИННИКІВ / ВЛАСНИКІВ ВИСОКОГІРНИХ
ГОСПОДАРСТВ КАРПАТ
З НАГОДИ ПРОГОЛОШЕНОГО ООН МІЖНАРОДНОГО РОКУ
ПАСОВИЩ І ТВАРИННИКІВ
ЗАРАДИ МАЙБУТНЬОГО ЗБАЛАНСОВАНОГО РОЗВИТКУ
ТВАРИННИЦТВА ТА ПАСТОРАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ В
КАРПАТСЬКОМУ РЕГІОНІ**

Пасторалізм — це живі знання, жива культура, живий ландшафт і щоденна праця. У Карпатському регіоні пасторалізм має різноманітні культурні, екологічні та економічні форми, сформовані різноманітними ландшафтами та історичних процесів, однак усі вони ґрунтуються на спільній залежності від мобільності, місцевих знань, доступу до землі та води, а також здатності адаптуватися до мінливості довкілля.

Ми, ті, хто успадкував цей спосіб життя або свідомо його обрав, є одночасно хранителями знань наших попередників і активними учасниками формування його місця у світі, що змінюється. Ми віримо, що цінності та краса минулого можуть продовжувати жити в сьогоденні, а пасторальна культура, природні пасовища та збалансоване (екстенсивне) тваринництво мають важливе місце в майбутньому Карпат. І жінки, і чоловіки в різний спосіб роблять свій внесок у те, щоб цей уклад життя зберігався, відновлювався й передавався наступним поколінням.

Ми закликаємо уряди країн Карпатської конвенції, природоохоронні території та інші відповідні органи державної влади забезпечити, щоб усі політики, нормативні акти, системи підтримки та рішення щодо управління земельними ресурсами, які впливають на практику ведення традиційного високогірного господарювання, визнавали його особливу здатність працювати в умовах зміни середовища та були спрямовані на збереження й зміцнення екологічних, територіальних, інституційних та економічних умов, що забезпечують функціонування традиційного випасання худоби.

З цією метою ми закликаємо:

Визнання та участь у прийнятті рішень

1. Визнати соціальний та економічний внесок пасторалізму та забезпечити, щоб особи, які займаються високогірним господарюванням, цінувалися особами, які приймають рішення, та суспільством не лише як носії та хранителі культурних традицій, а й за їхню працю та внесок у розвиток сільських громад і суспільства в цілому.
2. Забезпечити участь **власників полонинських господарств** у розробленні, реалізації та перегляді рішень, що впливають на випасання худоби, зокрема у сфері аграрної політики, управління природоохоронними територіями, ветеринарного регулювання та розподілу державних земель.
3. Забезпечити, щоб особи, які приймають рішення, проводили змістовні консультації та завчасно консультувалися з **власниками високогірних господарств** та іншими тваринниками, які практикують екстенсивне (традиційне) господарювання, щодо нових правил та обмежень, які впливають на їхню економічну діяльність. Відмовитися від регуляторних практик, які

систематично ставлять **фермерів Карпат** у невідгідне становище. Правила мають розроблятися не для фермерів «згори», а разом із ними.

4. Забезпечити, щоб засоби масової інформації та система освіти сприяли точному, шанобливому та різноманітному представленню пасторалізму. **Тваринників** не слід зображати лише як частину фольклору чи культурне видовище; їхня праця, знання, цінності та виклики мають бути представлені з належною повагою до їхнього права представляти самих себе.
5. Виступати проти необґрунтованих, застарілих, узагальнювальних або зневажливих тверджень про полонинське господарювання та екстенсивне тваринництво. Забезпечити, щоб голоси **власників полонинських господарств** були почуті у суспільній дискусії та щоб, поряд із різними поглядами на добробут тварин, вегетаріанськими та веганськими поглядами, належна увага приділялася досвіду та позиціям **фермерів Карпат**.
6. Визнавати працю, знання, економічний внесок, культурну опіку та інновації жінок і дівчат, залучених до високогірного тваринництва та традиційного господарювання, і забезпечувати їхню рівноправну та змістовну участь у прийнятті рішень, що стосуються полонинського господарювання. Підтримувати мережі **власників високогірних господарств**, а також їхню колективну адвокацію та представництво.

Земля, мобільність та управління пасовищами

7. Забезпечити довгострокову доступність, гарантований та достатньо передбачуваний доступ до земель, маршрутів і водних ресурсів, необхідних для випасання.
8. Сприяти та підтримувати сезонний відгін худоби як на великі, так і на короткі відстані; гнучке переміщення худоби між природними та сільськогосподарськими екосистемами дає змогу **власникам полонинських господарств** продуктивно використовувати сезонну та просторову мінливість як у звичайних умовах, так і під час посух та інших екстремальних природних явищ.
9. Враховувати досвід і знання **фермерів Карпат** у процесі прийняття рішень щодо охорони природи. Фахівці та організації у сфері охорони природи повинні визнавати **власників високогірних господарств** партнерами в управлінні землями та природою, а не лише суб'єктами регулювання, і працювати над узгодженням цілей охорони природи з реаліями та інтересами пасторального тваринництва.
10. У протидії посухам та кліматичним викликам визнавати, що життєздатність і гнучкість полонинських господарств та пасовищ залежать не тільки від кількості дощів, а й насамперед від моделей землекористування та збереження водних ресурсів.
11. Досліджувати екологічні, економічні та соціальні чинники, що лежать в основі як сталих, так і шкідливих практик випасання, включно з нерівноправним прийняттям рішень, несправедливими ринковими умовами та правилами, які не враховують місцеву специфіку. Під час вирішення проблем, пов'язаних із випасанням, уникати покладання односторонньої відповідальності на **власників полонинських господарств** та усувати системні причини таких проблем.

Регуляторне та економічне середовище, сумісне з пасторалізмом

12. Забезпечити, щоб правила, які стосуються пасторалізму, були чіткими, пропорційними та практичними. Вони не повинні встановлювати для тваринників суперечливі між собою вимоги у сфері сільського господарства та охорони природи, а також мають відрізняти пасторальні та інші екстенсивні системи тваринництва від інтенсивних систем, враховуючи їхні різні характеристики та впливи.
13. Забезпечити, щоб застосування правил ЄС у межах національних нормативно-правових систем адаптувалося до місцевих умов, місцевих знань, традиційних методів господарювання та специфічних характеристик карпатської пасторальної культури.
14. Реформувати правила у сфері здоров'я тварин та ветеринарного регулювання таким чином, щоб вони гарантували здоров'я та добробут тварин, водночас дозволяючи продовжувати традиційні та сталі практики утримання худоби.
15. Суттєво зменшити бюрократичне навантаження на **фермерів Карпат** та запровадити простіші, прозоріші й передбачуваніші адміністративні процедури.
16. Визнавати та робити видимими особливі цінності м'ясної та молочної продукції, отриманої в результаті екстенсивного тваринництва, та забезпечити, щоб споживачі могли чітко відрізняти харчові продукти, вироблені на основі екстенсивного випасання, від продукції інтенсивного виробництва.
17. Зміцнювати місцеве виробництво, переробку та справедливий доступ до ринків таким чином, щоб покращувати добробут **власників високогірних господарств** і передусім забезпечувати збереження їхньої нинішньої та міжпоколінньої спроможності продовжувати пасторальний спосіб життя. Сам по собі ринок не може гарантувати життєздатність пасторалізму; державна підтримка має посилювати працю **тваринників** та її соціальні й екологічні функції, не перетворюючи ці функції на вуглецеві кредити чи інші види торгованих компенсацій.

Знання, передача, дослідження та оновлення

18. Визнавати спеціалізацію пасторалізму на використанні дуже мінливого середовища, включно зі змінами погодних умов та умов ведення господарства, одночасно управляючи пов'язаними з цим ризиками та гнучко адаптуючись до таких змін, і підтримувати збереження цієї спроможності. Ми також маємо вчитися у **власників полонинських господарств** їхній здатності адаптуватися, реагуючи на майбутні кліматичні та соціальні зміни, особливо готуючись до можливих масштабних порушень європейських систем постачання продовольства у дедалі більш невизначеному глобальному контексті.
19. Зберігати традиційні знання пасторальної культури, особливо практичні знання, необхідні для утримання худоби та управління землями. Аграрні системи та системи підтримки мають забезпечувати людям можливість отримувати гідний дохід від традиційного господарювання та гарантувати, що пасторалізм зможе запропонувати реальне майбутнє для молодих поколінь.
20. Забезпечити змістовну участь **фермерів Карпат** у сільськогосподарських та інших відповідних дослідженнях і поєднувати традиційні знання, цінний досвід, накопичений у соціалістичний період, із сучасними науковими знаннями та запропонованими підходами, зокрема регенеративним випасанням, критично оцінюючи їх з огляду на місцеві екологічні умови та досвід **тваринників**. На цій основі оновити та посилити дослідження екології пасовищ і управління луками в Карпатах.

21. Забезпечити передачу пасторальних знань і навичок, очолювану самими **власниками високогірних господарств**, міжпоколіннєву та засновану на практиці, паралельно з професійним навчанням і визнаними кваліфікаціями, які зміцнюють спроможність займатися пасторалізмом; визнавати молодих **тваринників** не лише як наступників уже наявних знань, а й як сучасних творців знань та інноваторів.

Кліматична відповідальність та напрям розвитку

22. Відмовлятися від моделей розвитку, які концентрують контроль над землею та ринками, стандартизують різноманітні системи господарювання та ігнорують місцеві соціальні, культурні й екологічні реалії, а також усувати соціальну та економічну нерівність, яка ставить сільські громади та дрібні фермерські господарства у невигідне становище.
23. Забезпечити, щоб кліматична політика розрізняла біогенний кругообіг вуглецю в пасторальних системах та викиди від викопного палива і не використовувала пасторальні землі або зміни в практиках пасторального господарювання для компенсації викидів, що виникають в інших місцях. Політика підтримки клімату має зміцнювати знання **власників полонинських господарств**, їхню мобільність та доступ до землі й води.

Це не окремі чи факультативні заходи. Разом вони формують умови, необхідні для того, щоб пасторалізм залишався життєздатним у Карпатах. Самого лише визнання без гарантованого доступу до землі, участі — без впливу на прийняття рішень або підтримки, яка вимагає від пасторалізму підпорядкування непридатним регуляторним та ринковим моделям, буде недостатньо.

Ми несемо спільну відповідальність за майбутнє полонинського господарювання в Карпатах. Карпатські пасторальні системи є різноманітними та унікальними для кожної території. Відповідно, політика та нормативно-правове регулювання мають поважати це різноманіття й бути адаптованими до місцевих екологічних, культурних, соціальних та економічних умов, водночас керуючись спільними регіональними принципами. Тому ми закликаємо можновладців і тих, хто приймає рішення: не вирішуйте про нас без нас, а творіть разом із нами такі соціальні, економічні та екологічні умови, за яких екстенсивне тваринництво й традиційне випасання зможуть і надалі процвітати в Карпатах.

Тваринники трансформують травостій, непридатний для споживання людиною безпосередньо, на цінні продукти харчування, раціонально використовуючи землі, що часто не придатні для інших форм сільськогосподарського виробництва.

Ця Декларація спирається на три глобальні декларації, ухвалені в Монголії у серпні 2026 року: Глобальну декларацію пасторалістів, Декларацію молодих пасторалістів та Декларацію жінок-пасторалісток.

Вересень 2026 року